

**DIN CORESPONDENȚA ARHIMANDRITULUI NEONIL,
STAREȚUL MĂNĂSTIRILOR NEAMȚ ȘI SECU (1843-1847)**

**FROM NEONIL ARCHIMANDRITE CORRESPONDENCE,
THE ABBOT OF THE NEAMȚ AND SECU MONASTERIES (1843-1847)**

**DE LA CORRESPONDANCE À L'ARCHIMANDRITE NEONYLE, L'ABBÉ
DES MONASTÈRES NEAMȚ ET SECU (1843-1847)**

Prof. Costin CLIT¹

Rezumat: Arhimandritul Neonil, unul dintre cei mai importanți stareți ai Mănăstirii Neamț din prima jumătate a secolului al XIX-lea, este remarcat pentru că este un bun proprietar - construiește, renovează, repară și echipează diverse biserici - fondator al școlilor, al unităților de asistență socială și spitalului din Târgu Neamț, un bun reorganizator al vieții publice. Oferă o nouă strălucire curentului paisian și desfășoară o bogată activitate tipografică. Prin bogata sa activitate rămâne un demn succesor al starețului Paisie Velicicovschi.

Correspondența originală pe care o publicăm evidențiază vasta activitate a arhimandritului Neonil de la al treilea stareț.

Cuvinte cheie: mănăstirea Neamț, corespondență originală, domn, boieri, călugări, Rusia, moșii, activitate economică, școală spirituală, spital

Abstract: Archimandrite Neonil, one of the most important abbots of the Neamț Monastery in the first half of the 19th century, is noted for being a good landlord - he builds, renovates, repairs and equips various churches -, founder of schools, social assistance establishments and the hospital in Târgu Neamț, a good reorganizer of public life. It gives a new shine to the paisian current and carries out a rich typographic activity. Through his rich activity he remains a worthy successor of the abbot Paisie Velicicovschi.

The original correspondence we publish highlights the vast activity of Archimandrite Neonil from the third abbot.

Keywords: Neamț monastery, original correspondence, lord, boyars, monks, Russia, estates, economic activity, spiritual school, hospital.

Résumé: Archimandrite Neonil, l'un des abbés les plus importants du monastère de Neamț de la première moitié du XIXe siècle, est connu pour être un bon propriétaire - il construit, rénove, répare et équipe diverses églises - fondateur d'écoles, d'unités d'assistance sociale et l'hôpital de Târgu Neamț, bon réorganisateur de la vie publique.

Il offre un nouvel éclat au courant paisien et exerce une riche activité typographique. Par sa riche activité, il reste un digne successeur de l'abbé Paisie Velicicovschi. La correspondance originale que nous publions met en évidence la vaste activité de l'archimandrite Neonil du troisième abbé.

Mots-clés: monastère de Neamț, correspondance originale, seigneur, boyards, moines, Russie, domaines, activité économique, école spirituelle, hôpital

¹ Profesor de istorie la Colegiul Național „Cuza Vodă” din Huși, istoric și editor de documente.

Stăreția Mănăstirii Neamțului a fost deținută în trei rânduri de arhimandritul Neonil (23 octombrie 1834-1/12 noiembrie 1835; 11 aprilie 1838-27 decembrie 1839; 19 iunie 1843-16 octombrie 1853)², unul din cei mai de seamă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care se remarcă ca un bun gospodar - zidește, renovează, repară și înzestrează diverse biserici -, întemeietor de școli, de așezăminte pentru asistența socială și a spitalului din Târgu Neamț, un bun reorganizator al vieții de obște. Redă curentului paisian o nouă strălucire și desfășoară o bogată activitate tipografică. Prin bogata și diversă sa activitate rămâne un vrednic urmaș al starețului Paisie Velicicovschi.

Corespondența inedită pe care o publicăm evidențiază activitatea vastă a arhimandritului Neonil din cea de-a treia stăreție.

Predecesorul său din 1843, Venedict II (16 mai 1840-18 iunie 1843)³, conform informațiilor adunate, s-ar fi plâns domnului Mihail Sturza și ar fi fost răsplătit cu o leafă lunară de 300 de lei, de care arhimandritul Neonil s-a tânguie lui Alecu Balș. Proin starețul Venedict II primea „400 lei bez de cheltuială, nu leafă, ci socotind milă câte 100 lei pe lună, iar producturi i s-a dat 8 merți grâu, 13 merți păpușoi, 18 merți ovăz, patru cai și fân ca la 5 stoguri, iar fruct ca 15 vedri brânză, și unt de vaci când i-au trebuit. Deosăbit și pe la mitoace unde au trimes și orice au cerut nu i s-au oprit, precum și băcălii am poroncit și i-au dat piste 70 ocă untdelemn, și orez, bez măsline i alti ci să află la cămară” și altele. Din conceptul scrisorii redactate la 17 octombrie 1843 aflăm de plecarea proin starețului Venedict II la mănăstirea Sihăstria, de durata scurtă a timpului petrecut la chilia sa de la mănăstirea Neamțului și de călătoriile sale prin târguri sau capitală⁴.

Relația cu Alecu Balș a fost una specială din punctul nostru de vedere. Acesta trimitea la 4 decembrie 1847 din Iași un pomelnic familial cu „prilejul sosirei sv(ân)(tului) post a Naștirea Mântuitorului nostru Domnul I(isu)s H(risto)s” pentru ca starețul să poruncească ca „atât în curgirea postului, cât și mai încolo, rugăciuni sobornicești cu privighieri de noapte cătră prea puternicul și înduratul D(u)mnezeu ca să-mi fie milostiv a (i)erta noianul păcatelor mele a mă îndrepta totdeauna pe căile voinței sale, a mă întări și a mă agiuta la toate năvălirile văzuților și nevăzuților vrăjmași, nu mă uitați vă rog și la cele în parte rugăciuni”⁵. La 28 iulie 1843 starețul Neonil îi cere sfatul și acordul pentru numirea ca arbitru în procesele mănăstiri a serdarului Dimitrachi Poliz⁶.

²Diacon Ioan Ivan, Preot Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Cu un Cuvânt înainte de Înalt Prea Sfințitul Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iași, 1981, p. 288.

³ *Ibidem*, p. 288.

⁴Arhivele Naționale Iași (ANI), Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova (MCIPM), *dosar 145/1843*, f. 4-6.

⁵ *Ibidem*, f. 166-166v.

⁶ *Ibidem*, f. 25-25v.

După incendiul din aprilie 1844⁷ care „astă noapte pe la patru ceasuri supuindu cenușii Săcul din giur înpregiur chiliile dinlăuntru și bisăricili”, arhimandritul Neonil îl informează pe Alecu Balș și cere ajutor „și în această nenorocită întâmplare”⁸.

Tensionarea relațiilor dintre Alecu Balș și arhimandritul Neonil este legată de revenirea lui Dimitrie, primul amenințând că se „le(a)pădă di mon(a)stiri di vreme că m(ă)n(ăstirea) făr(ă) să întrebi pi dânsul, iarăș(i) strângi în sânurile sali oameni răi cari au făcut atât(e)a tulburări, și pre care dum(nea)lui cu mari greu au putut depărta di m(ă)n(ăstire)”. Aplanarea tensiunilor s-a făcut de Panaitachi Balș, fratele lui Alecu, cu „hotărâre să nu cumva să aduci(i) pi Dimitrii la Săcul sau di au venit el, să-l triimiteț(i) înapoi în răspundire(a) dum(i)s(ale), și d(umnealui) atunci va fi cu m(ă)n(ăstirea) tot cum este, iar fiind Dimitrii în m(ă)n(ăstire), atunce cu totul să va lepăda di m(ă)n(ăstire) și niciodată nu va mai veni la m(ă)n(ăstire), zicând că m(ă)n(ăstirea) să cei sfat di la aceia cari scriu că să aduci(i) pi Dimitrii”⁹. Părintele Dimitrie, în opinia noastră, nu este decât fostul egumen al mănăstirii Secu între 1836-februarie 1838 și 25 ianuarie 1840-1842, care după îndepărtare viețuiește la schitul Orgoești, ținutul Tutova. În 1843 i s-a permis întoarcerea la mănăstirea Secu unde se găsea la 14 august 1843, de unde este primit la mănăstirea Neamț „fără voia soborului” de arhimandritul Neonil¹⁰. Aplanarea conflictului iscat dovedește și diplomația arhimandritului Neonil. La 9 octombrie 1843, arhimandritul trimitea vornicului Alecu Balș cărțile „ci-mi însămnăți” iar lui Grigoriță Ghica pe cele cerute¹¹.

Remarcăm și corespondența cu Theodor Balș, Mihail Kogălniceanu, prin care se făcea legătura cu domnul Mihail Sturdza, vornicul Scarlat Miclescu, Neculai Vărgolici din Coțușca (Botoșani), Ioan Strezescu din Soroca „înstreinat cu supunire(a), dar moldovan”, Filaret Apamias, schimonahia Olimpiada Morțun, stareța mănăstirii Agapia.

Documentele reflectă discutarea presupuselor călătorii la mănăstire ale domnului Mihail Sturdza și a consului prusac. Arhimandritul Neonil pune la dispoziția domnului caii necesari pentru călătoriile efectuate. La 31 august 1843 i se cere vânarea pentru domn a două căprioare, un cazan pentru fiert, „fiind rânduit de doftor a faci o doftorii pentru mărie sa”, vin roș, tarhon și slănină¹².

La 25 decembrie 1846, arhimandritul Neonil este înștiințat despre nașterea beizadelei în noaptea „gioi spre vineri” și cu ajutorul rugăciunilor soborului mănăstirii „cătră Maica Domnului”¹³. Este vorba despre cel de-al doilea copil al domnului Mihail

⁷ Costin Clit, *Unele precizări privitoare la egumenii mănăstirii Secu între 1836 și 1854*, în „Buletinul informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2019, V, p. 91-92.

⁸ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 114.

⁹ *Ibidem*, f. 76-76v.

¹⁰ Costin Clit, *op. cit.*, p. 88-89.

¹¹ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 66.

¹² *Ibidem*, f. 50.

¹³ *ibidem*, f. 148.

Sturdza și al soției sale Smaranda Vogoride, anume Mihai (1846-1863)¹⁴, născut după calendarul iulian la 19 decembrie 1846, iar după cel gregorian la 31 decembrie 1846. Inscriptia din capela familiei de la Baden-Baden ne redă data nașterii după calendarul gregorian: 31 decembrie 1846¹⁵. Redăm și inscripția votivă de deasupra ușii de la intrarea în pronaosul Capelei Sturdza de la Baden-Baden: „*O, Dumnezeule! Primește în milostivirea Ta, pentru slujba celor care vin la Tine, biserica aceasta clădită de inima nemângâiată a părinților, adică a Domnitorului Mihail Sturdza și a Doamnei Smaragda Sturdza, născută Vogoride, închinând acest sfânt lăcaș memoriei prea iubitului lor fiu, principele Mihail Sturdza, născut la Iași în 19/31 decembrie 1846 și răposat la Paris la 18/30 iunie 1863. Primește, Atotputernice Doamne, rugăciunile aceluia care a fost chemat în locașurile cerești, pentru ca atunci când va veni plinirea vremii să fie și ei împreună cu el în viața viitoare, fericită, așa cum se află acum inimile lor unite, fără să se despartă*”¹⁶.

La scurt timp după preluarea stăreției de Neonil, este felicitat de paharnicul C. Sion la 21 iunie 1843, când îl informează despre discuția avută cu Alecu Ghica care „mi-au spus după știința ce are de la Petersburg vechilul Sv(intei) M(ă)n(ăstiri), părintele Iftime, în pricinile M(ă)n(ăstirii) au dat jalobă împăratului prin duhovnicul împărăteștii sale măriri, și au câștigat rezoluție hotărâtoare, nu numai pentru pricina de care era dus, dar și pentru toate pricinile Sv(intei) M(ă)n(ăstiri) să se cunoască ca pe a moronii (?) Rusăii, slobozându-se și ucuz împărătesc”¹⁷.

Scrisoarea lui Bogomolîtov din 16 octombrie 1843 ne dezvăluie într-un fel strânsele legături dintre arhimandritul Neonil și cercurile rusești. Autorul scrisorii amintește răvașul primit de Neonil de la Sankt Petersburg „înlauntrul căruia am priimit și eu, în cari mă înștiințază între altele multi că având eu nevo(i)e în bani până când mi-or triimiti să mă întorc cu ceriri către cuvioșii voastră”. În virtutea referinței amintite, cere arhimandritului suma de 20 de galbeni a cărei restituire urma să fie făcută din capitala rusă¹⁸.

Darea în posesie a moșiei Tâmpăștii este intermediată de logofătul Costachi Sturza prin vistiernicul Grigoriță Ghica la 22 iunie 1843, însă starețul consideră pe căminarul Neculai Miloș de rea credință pe care „mult l-au miluit Mon(astirea), că nimene nu-i voești pagube, dar dumne(a)lui au fost cu totul dinprotivă, că de la o posesii de 2000 lei ce umbla Tâmpăștii pe an, au ajuns pretenț(i)ea dumisale piste o

¹⁴ Mihai Sorin Rădulescu, *Posteritatea lui Mihail Vodă Sturdza*, în „Arhiva genealogică”, II (VII), 1995, nr. 3-4, p. 277; Simion-Alexandru Gavriș, *Viața și opiniile prințului Grigorie Mihail Sturdza (1821-1901)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, p. 24.

¹⁵ Alexandre A. C. Sturdza, *Règne de Michel Sturdza, prince régnant de Moldavie 1834-1849*, Paris, 1907, p. 126.

¹⁶ Mircea-Cristian Ghenghea, *Istorie și memorie. Posteritatea domnitorului Mihail Sturdza în monumente și simboluri publice*, în „Anuarul Muzeului Literaturii Române”, Iași, Anul VII, 2014, Editura Muzeelor Literare, 2015

p. 70-71.

¹⁷ ANI, MCIPM, f. 9-10.

¹⁸ *Ibidem*, f. 70-70v.

sută de mii de lei, care însuș moșiia să să vânză de veci nu s-ar putea lua soma aceasta ce pretendaresăște dumne(a)lui de la Mon(astire)”. Un bun cunoscător al situației create era Alecu, vărul lui Grigoriță Ghica, „ca unul ce ne știi toate necazurile ce ne fac unii ca aceștia, că dintâi se smeresc păra ne prind în mână și apoi încep a ne trage prin judecăt(i) și îș(i) însușesc niște dreptăt(i) încât amăgesc pe tot omul, că moșiia aceasta așa era înpodobită cu o pădurice încă de păr(intele) stareț Paisie oprită și tot au ținut păra când au intrat pe mâna dumisali”. Căminarul Neculai Miloș este considerat vinovat de plata unei sume de bani lui Anastase Pogor¹⁹.

Fixarea hotarului dintre moșiile Privalu și Pinău (Peneu) de la ținutul Covurlui încă din 1842 este urmată de intervenția din 21 iunie 1843 a arhimandritului Neonil pe lângă Costache Sturza, unul din epitropii mănăstirii, pentru o măsurătoare nouă corectă, dar și pentru „a să da un sfârșit și pentru moșiia Macsănenii (Măxineni sau Mungești a mănăstirii Bistrița-N.A.), ci să megieșăsc cu moșiia acestor m(ă)n(ăsti)r(i) Pinău”²⁰.

Bogdan al III-lea întărește mănăstirii Neamțului la 17 decembrie 1513 câte o jumătate din satele Ciofrefști și Piscul, de pe Bârlad, primite danie de la pârcălabul Ion Fruntes²¹. O despărțire a hotarelor dintre moșiile Peneu și Piscul s-a făcut la 6 august 1813, când o crâșmă a rămas pe moșia Peneu²². Locuitorii de pe moșiile mănăstirii, Piscul și Peneu, refuzau în 1817 să execute slujbele solicitate de vechil (conform jalbei din 3 iulie 1817)²³. Starețul Neonil respinge la 22 octombrie 1847 propunerea lui Alecu Balș de arendare a moșiilor Piscul și Peneu, de la ținutului Covurlui, lui Iorgușor Balș, nepotul său²⁴.

Paharnicul C. Sion intervine la 21 iunie 1843 pentru continuarea posesiei moșiei Epureni de vornicul Iancu Ralet. „Bisărica de pe moșii trebuie făcută, cu cari pe d(umnealui) să-l însărcinați, și nu va fi de pagubă Sv(intei) M(ă)n(ăstiri), ci de folos”. Totodată, C. Sion îi propune arhimandritului cumpărarea caselor sale din Iași ca să fie metoc mănăstirii. „Casăle sânt bune, mari, încăpătoare, la loc bunu, ogradă bună, grădină, pivniți, fântână de pîiatră cu apă bună, grajdîu, șură, toate nouă, vroind însărcinat un părinte ca să vie să le vadă și cred că vor plăce(a). Sânt în ulița d(umnealui) log(o)f(ătului) Canta”²⁵. O altă intervenție este din 2 august 1843 în favoarea maiorului Andrei Stamatîn, căsătorit cu Frăsinița, care „are trebuință aproape de Eși de o moșie pentru casă, neputând mai pe departe a lua din pricină că aflându-să în slujbă”²⁶.

¹⁹ *Ibidem*, f. 4-6.

²⁰ *Ibidem*, f. 1-2.

²¹ *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, IV, volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2019, p. 98-100, nr. 64.

²² ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXXIII/4.

²³ ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXXIII/7.

²⁴ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 178.

²⁵ *Ibidem*, f. 9-10.

²⁶ *Ibidem*, f. 41bis.

Mănăstirea deținea „fântâna cu slatină” pe moșia Vânători, pecetluită, pentru care intervine Neonil pe lângă Grigoriță Ghica la 28 iulie 1843: „Apoi așa precum greutate(a) aceștii casi nu să poati ține numai cu sarea ci în somă însămnată să aduci pi tot anul, cu multă smerenie ne rugăm dumilorv(oastre) ca să vă milostiviți a slobozi poruncă cătră isprăvnicii a nu ne opri să luăm slatină pentru trebuința casei”²⁷.

Alecu Diia revendică suma de 2000 de lei, rezultată din vânzarea moșiei Dimaciu, de la casa răposatului Neculai Sion, a cărei epitrop era Alecu Balș, lăsați de răposata agoaia Balașa Parlapan, născută Diia, la banul Neculai Sion, bani destinați mănăstirii Neamțului „pentru pomenire(a) neamului”. Epitropul casei Sion intervine pe lângă arhimandritul Neonil în noiembrie 1843 invocând scrisoarea din 20 decembrie 1830 a starețului Domentian „cu care triimete pe părintele Irinarh ca să priimască de la Sion banii”²⁸. În răspunsul din 19 decembrie 1843 dat epitropului Alecu Balș, starețul Neonil nu identifică nicio sursă documentară care să ateste primirea banilor²⁹.

Arhimandritul Neonil mulțumea la 24 februarie 1844 Prohirei Canta și Ecaterinei Rosăt pentru cele 28 de pogoane de vie de la Cruce dăruite spitalului Sfântul Pantelimon³⁰.

Corespondența cu schimonahia Olimpiada Morțun, stareța mănăstirii Agapia, oferă informații despre moșiile Grașii a mănăstirii și Drăgănești (15 martie 1844)³¹. Postelnicul Cozma Șarpe dăruia mănăstirii Neamțului la 26 decembrie 1518 Drăgăneștii (Osloveni) pe Cracău și schitul Brusturii, care devine metoh³²(satul „unde a fost lui Oancă pe Cracău și cu moara la Cracău și mănăstirea lui Turbatu, care acum se numește Brusturi” și altele)³³. O atestare documentară a metocului este din 1830³⁴. Metocul Drăgăneștii cu Poiana Prisăcii și Brusturii erau arendate de la mănăstirea Neamțului în perioada 1854 și 1857³⁵. Tot la 1830 este atestat și metocul Grași³⁶.

Protosinghelul Ignatie de la mănăstirea Coșula trimite la 18 noiembrie 1847 mijloacele de transport pentru materialul de construcție oferit de arhimandritul Neonil – dranița și o sută de „lătunoi”, iar odată cu scrisoarea și „doi blanci” cu destinația de a

²⁷ *Ibidem*, f. 24-24v.

²⁸ *Ibidem*, f. 97-97v.

²⁹ *Ibidem*, f. 100.

³⁰ *Ibidem*, f. 110-111,

³¹ *Ibidem*, f.

³² Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț*, Iași, Editura PIM, 2020, p. 75.

³³ *Documente privind istoria României*, Veacul XVI, A. Moldova, I (1501-1550), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1953, p. 131-133, nr. 123.

³⁴ Ieromonah Marcu-Marian Petcu, *Mănăstiri și schituri ortodoxe din Moldova, astăzi dispărute*, Carte tipărită cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2010, p. 120-121.

³⁵ Costin Clit, *Acarete și moșii ale mănăstirii Neamțului și Secului. Documente inedite (1850-1858)*, în „Analele Liceului „Vasile Conta” Târgu Neamț”, Istorie, II, nr. 1, 2020, p. 313.

³⁶ Ieromonah Marcu-Marian Petcu, *op. cit.*, p. 145-146.

fi „prenomerat încă la un *Triod*”³⁷. Arhimandritul Neonil poartă corespondență și cu stareța mănăstirii Agafton.

Rafail, egumenul mănăstirii Vorona, scrie arhimandritului Neonil la 28 mai 1847 despre transportul draniței (100000 de bucăți) de la Hălăuca și ajutorul oferit celor din bolnița mănăstirii Neamțului³⁸. Despre arhimandritul Rafail știm că la 1829 dăruia un clopot mănăstirii Vorona³⁹, iar prin osârdia sa este înălțată în 1853 biserica de piatră și cărămidă cu hramul Nașterea Maicii Domnului, alături de vechea bisericuță⁴⁰, iar după finalizarea lucrărilor bisericii sunt clădite între 1850 și 1853 turnul clopotniță, încăperile pentru arhondaric, chilii mănăstirești, pităria, trapeza și bucătăria⁴¹.

După miluirea mănăstirii Neamțului cu dijma de pe moșia târgului Neamț de către domnul Constantin Cehan-Racoviță la 2 septembrie 1751, locul domnesc îi este întărit de același domn la 2 februarie 1757, acte urmate de primele divergențe cu târgoveții și emiterea așezământului din 1765 de Grigorea al III-lea Ghica ce viza raporturile dintre cele două părți. Târgoveții erau obligați la plata bezmenului și a dijmei⁴². Neînțelegerile dintre târgoveți și Mănăstirea Neamțului continuă și în timpul arhimandritului Neonil, care se adresează domnului și solicită la 2 decembrie 1847 intervenția „cuconului” Toderășcu⁴³. Un fidel apărător al intereselor mănăstirii a fost logofătul A. Mavrocordat⁴⁴.

Arhimandritul Neonil solicită la 25 octombrie 1843 blagoslovenia vlădicăi de Roman „pentru 2 băeți ce au venit aicea la m(ă)n(ăstire) din Bocovina, de la satul Salce, cu vârstă (...) de 24 ani și trecerea lor peste graniță au fost fără pas, și cercetându-i pentru părinții lor și neamul i-am aflat fără nici o pricină. Tot neîncredințindu-mă numai a mea cercetaré, am chiebat de faț(ă) pre un d(u)h(o)v(nic) bucovinean, și au spus ... că sânt știuț(i) părinții lor și cum că sânt cei (mai de) treabă și mai cinstiți oameni”⁴⁵.

Monahul Gherasim de la Țifești solicită intervenția arhimandritului Neonil la 18 iulie 1843 pentru recuperarea sumei de 300 de lei de la ierodiaconul Nectarie Precistanu din Roman la care îi avea cu zapis, „și neputându-i scoati am lăsat zapisul la sf. păr(inte) Nectarie Hermăzău să mi-i scoată”. Gherasim dorea „a să luoa banii după zapis și a sta depoziton la păr(intele) Gavril cămăraș”. Totodată, monahul Gherasim adresează rugămintea pentru intervenția starețului la Isaia tipograful spre a-i

³⁷ ANI, MCIPM, f. 185.

³⁸ *Ibidem*, f. 150.

³⁹ Pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Vorona*, Iași, Editura Mitropoliei și Sucevei, 1989, p. 25.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 12.

⁴¹ *Ibidem*, p. 25.

⁴² Gavril Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2008, p. 45.

⁴³ ANI, MCIPM, f. 208.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 82.

„trimite Psaltire(a)” luată „în vremi când au fost măriia sa vodă la m(ă)n(ă)sti”r(e), prețul cărții fiind de trei galbeni⁴⁶.

Arhimandritul Neonil se implică și în activitățile economice specifice locului, cum ar fi prelucrarea lemnului – dranița, dulapi, pentru care corespundează cu Meletie, episcopul Romanului (iunie 1826-februarie 1844).

Obținerea unor prețuri favorabile pentru produsele cumpărate a fost prioritară și în acest sens s-a evidențiat prin folosirea influenței pe care o avea. La 2 septembrie 1843 era informat de către serdarul Costache Rota din Zlătunoaia de situația fânului din zonă, care se oferă să vândă cu un preț mai scăzut în urma evaluării ce urma să facă trimisul starețului Neonil⁴⁷.

Neonil, cu o paralizie a picioarelor de la sfârșitul anului 1846⁴⁸, se simțea la 22 noiembrie 1847 „ceva mai binișor, însă foarte greu am pățimit de obicinuita mea boală”, când îi cerea posesorului moșiei Săbăoani „rămășița de sămânță de cânepă ce este rămasă încă de pe anii trecuți”⁴⁹.

Din Botoșani, banul Grigori Varlaam scria arhimandritului Neonil la 28 noiembrie 1847 și îi trimitea în același timp cinci galbeni pentru săvârșirea rugăciunilor la icoana Maica Domnului și trimiterea unui „chicior, o mână și un ochi de argint pentru mine, întru care mă îndatorescu a face alteli de asămine, pre care le voi triimite înapoi cu cel întâi ocazion”⁵⁰.

„Școala duhovnicească” a starețului Neonil ar fi luat ființă în 1843 și a funcționat până în 1848, la care din 1846 sunt primiți „ucenici” de la alte lăcașe monahale. Școala funcționa în „arhondaricul mănăstirii”⁵¹. Arhimandritul Nikon de la mănăstirea Bisericanii scria la 19 septembrie 1846 arhimandritului Neonil pentru trimiterea 2-3 frați sau călugări „spre a învăța științele trebuitoare a dogmilor și a podvigului monahicesc”, conform poruncii mitropolitului. Neonil invocă în răspunsul din 23 septembrie 1846 necesitatea îmbunătățirilor după care va „înființa și acea shoală”⁵². În același sens se adresează și protosinghelul Varnava de la mănăstirea Pângărați la 15 octombrie 1846. Răspunsul arhimandritului Neonil din 23 octombrie 1846 dovedește neînființarea școlii până la acea dată⁵³.

Pomelnicul Mănăstirii Neamțului oferă informații despre reconstruirea bolniței „înpreună cu biserica Sf(â)ntului Marelui Mucenic Pantelimon” de Scarlat Callimachi (12 august-octombrie 1806; 24 iulie 1807-1 iunie 1810, numit de către Poarta

⁴⁶ *Ibidem*, f. 23.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 55.

⁴⁸ Arhidiacon Partenie Apetrei, *Arhimandritul Neonil*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Anul LII, nr. 7-8, iulie august 1976, p. 554.

⁴⁹ ANI, MCIPM, f. 190.

⁵⁰ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 187.

⁵¹ Diacon Ioan Ivan, Preot Scarlat Porcescu, p. 133-134.

⁵² ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 121-121v.

⁵³ *Ibidem*, f. 122-123.

Otomană, nu ocupă domnia; 27 august 1812-20 iunie 1820)⁵⁴. Clădirile mai vechi ale bolniței sunt atestate documentar în anii 1735, 1791, 1822 și 1843⁵⁵. Scarlat Callimachi nu putea să reconstruiască bolnița decât în cea de-a treia domnie. Paraclisul Sfântul Pantelimon și alte chilii sunt construite în 1820⁵⁶.

Starețul de la 1820 „văzând că bolnița nu mai poate fi folosită, făcu un nou corp de case, în formă dreptunghiulară, cu un mic paraclis în cadrul acestei clădiri, închinat sf. Pantelimon”. Bolnița rezistă până la incendiul din 1841 după care începe zidirea uneia noi pe locul unde se află seminarul. Paraclisul primește același hram al Sfântului Pantelimon. Clădirea a fost finalizată în 1843 iar bolnița a stat aici până la 1846, când este mutată⁵⁷. Arhimandritul Neonil mulțumește prin scrisoarea din 24 februarie 1844 Profirei (Prohira) Canta și Ecaterinei Rosăt pentru dănuirea a 28 de pogoane de vie la Cruce „spitalului Sv(â)n(tul) Pantilimon di aice”⁵⁸.

Obligația întreținerii unui spital în orașul Târgu Neamț pentru Mănăstirea Neamțului, stipulată prin Regulamentul Organic⁵⁹, tergiversată de stareți, prinde contur după refacerea bolniței de la mănăstire, ce a căzut pradă incendiului din 20 mai 1847, prin binecuvântarea mitropolitului pentru începerea construirii spitalului, spițeriei, școlii și atenanselor specifice⁶⁰. În octombrie 1846, arhimandritul Neonil se interesa la Cernăuți „de un bun maister petrari, sau cel puțin de un bun paler”, trimițând și o copie de pe planul edificiului spitalicesc, precum și de „o calfă sau do(u)ă de cărămidari”⁶¹. Scrisoarea din 9 octombrie 1847 oferă informații despre procurarea varului necesar „la zidire(a) ospitalu(u)i”, sarcină asumată de un Vărgolici din Cracău⁶².

⁵⁴ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț*, p. 25.

⁵⁵ Diacon Ioan Ivan, Preot Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 247-248.

⁵⁶ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 590.

⁵⁷ Ierom. Nestor Vornicescu, *Instituții pentru îngrijirea sănătății patronate de mănăstirea Neamț*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Anul XXXVIII, nr. 5-6, mai-iunie 1962, p. 443; a se vedea și Diacon Ioan Ivan, Preot Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, p. 139-140 (se susține ridicarea bolniței la 1822 de starețul Ilarie).

⁵⁸ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 110-111.

⁵⁹ „Însă în privirea îndemânării mănăstirii Neamțului, aceasta va ține cu a sa cheltuială în târgul Neamțului un spital pentru treizeci bolnavi, parte bărbătească și femeiască, în care spital va avea tot cu a sa cheltuială un doftor, în spițer și toate cele trebuicioase, după reglementul ce se va face de obște pentru toate spitalurile țării” (capitolul II, articolul 79/IV (Darea din averile Clirosului); Cf. *Analele parlamentare ale României*, Tomul I, Partea II *Obșteasca extraordinară adunare de revizuirea Reglementului organic*, București, Imprimeria Statului, 1893, p. 98

⁶⁰ Gavril Luca, *op. cit.*, p. 341-342.

⁶¹ ANI, MCIPM, dosar 145/1843, f. 133.

⁶² *Ibidem*, f. 169-169v.

ANEXĂ

1. 1843 iunie 21, Iași

Cu feiască plecăiuni închenându-mă sărut dreapta blagoslovitoare Sventiilor voastre!

Nu puțină bucurie au priimit mulți înștiințându-să de însărcinare(a) Svințiilor voastre cu stăreția Sv(intei) Monastiri ! Din partea mea zăc, Domnul Dumnezeu și Pre Svânta stăpână să vă întărească și să vă învălească cu mulți ani, ca să puteți a stărpi răul care să încuibasă în acea Sv(ântă) Lavră. Credeți scumpul meu părinte că după înturnarea mea de la Sv(ânta) Monastire am vorovit cele din suflet d(umnealui) Alecu Ghica ca un drept moldovanu ce mă gășasc și care nu s-au îngreuiat a le încunoștiința înălțămei sale! Toți de opștie, mari și mici, au înpolipsit în Svinția Voastră, cunoscându-vă de bunu barbat și de bunu cărmuitor în cele duhovnicești, rugându-vă cu supunire ca să priimiți aceste din parte(a) me(a), nu ca de la un strein, ci ca de la adevăratul fiu al Sv(intei) Voastre, cătră carele nu mă voi feri a vă împărtași în viitorime orișice săcreticești lucrări. D(umnealui) c(u)c(onul) Alecu Ghica având voroavă cu d(umnea)l(ui), mi-au spus după știința ce are de la Petersburg vechilul Sv(intei) M(ă)n(ăstiri), părintele Iftime, în pricinile M(ă)n(ăstirii) au dat jalobă împăratului prin duhovnicul împărăteștii sale măriri, și au câștigat rezoluție hotărâtuoare, nu numai pentru pricina de care era dus, dar și pentru tuate pricinile Sv(intei) M(ă)n(ăstiri) să cunoască ca pe a moronii (?) Rusăii, slobozându-să și ucaz împărătesc.

Pentru moșia Epurenii de care au fâgăduit d(umnealui) vor(ni)c(ului) Iancul Raletul că-l vei lăsa tot pe d(umnealui) posesor, îndrăznescu a vă face aducere aminte, rugându-vă a nu-l depărta pe d(umnealui) vor(ni)c(ul), însămnându-mi la ce vreme să vie ca să închei contract cu Sv(ânta) M(ă)n(ăstire). D(umnealui) vor(ni)c(ul) este bunu. Bisărica de pe moșii trebue făcută, cu cari pe d(umnealui) să-l însărcinați, și nu va fi de pagubă Sv(intei) M(ă)n(ăstiri), ci de folos.

Mie porunciți-mi, scumpul meu părinte, să vă slujăscu în ori ce mă veți găsi destoinicu și să credeți că din curățania sufletului voiui sluji pe Sv(ânta) M(ă)n(ăstire).

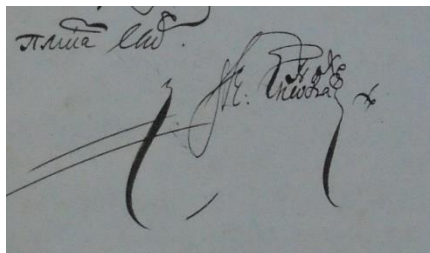
Sv(ânta) Monastiri mitoh aicia în Iaș(i) nu are, de care neapărat cere trebuința. Am casele drepte a mele bune de metoh. Vreu a le da cu preț ce mă voiui pute(a) tocmi, ca să-mi eu altele la uliță. Casăle sânt bune, mari, încăpătoare, la loc bunu, ogradă bună, grădină, pivniți, fântână de piază cu apă bună, grajdii, șură, toate nouă, vroind însărcinat un părinte ca să vie să le vadă și cred că vor plăce(a). Sânt în ulița d(umnealui) log(o)f(ătului) Canta. Vreu a-mi lua altele lângă curte la vale.

D(umnealui) genaral(ul) Ion Suldașcov să așt(e)aptă în săptămâna aceasta. Norociți-mă milostiv(ul) meu părinte cu răspuns, pentru că sânt al Sventiilor voastre fiu sufletesc și plecat(ă) slug(ă).

<ss> C. Sion pah(a)r(nic).

(1)843 iuni(e) 21

Iași

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 9-10, original.

2. 1843 iunie 21

Cu multă smerenii ne închinăm dum(nea)v(oastră) preacinst(ite) c(u)c(oane) Costache < Sturza>.

Mai întâi din suflet, dorind a ști pentru întregime sănătății dum(nea)v(oastră), am de mulțămire în tot menutul a (v)¹ă cerceta, purure rugând pre ziditoriul și pre a sa Maică îndurătoare ca să vă păzască întru fericirile dorite, dinpreună cu toată cinstitoare fameli(i)li dum(nea)v(oastră). Pe lângă aceste preacinstite c(u)c(oane) Costachi îndrăznim a vă încunoștiința că giudecătoria de țin(utul) Covurluiului prin adresul din 17 a trecutii luni maiu, cu N. 1567, faci știut acestor m(ă)n(ăsti)r(i) potrivit cu lucrare cuvinită după poronca Divanului, supt N. 4636, pentru tragire linii despărțitoare moșiil(o)r Privalu și Piscu la 30 a curgătoarii luni iuni(e), să-s(ă) triimată vichil din parte acestor m(ă)n(ăsti)r(i), supt cuvânt că la 20 a trecutii luni iuli(e), anul (1)842, când au fost terminarisată această lucrari, ~~dar giudecătoria diși încunoștiințazi asămine, însă vichilul m(ă)n(ăsti)r(ii) au fost următor cu înfătoșare la acel termen, după cum și hărtii au slobozit de cât(ă) pricină au fost, că nu au mers elenul și din pricină că n-au urmat a vini toati părți ci figuraririsăsc, nu s-au putut da curs pricinii, însă acum după a sa cereri s-au însărcinat pe monahul Gherasim, iconomul acestor m(ă)n(ăsti)r(i) cu formalnică vichilime ca (să) vii acolo și a stăru la ace(a) tragiri de linii despărțitoare zisălor moșii; și credim preacinst(ite) c(u)c(oane) că după cum ai avut bunătate și păstra(i) păn(ă) acum cătră acest sv(ân)t lacaș, cu toată smereniia ne rugăm dinpreună cu tot soborul, ca la ace(a) tragiri de linii să să fii în ce mai adivărată spre neobijduireacestor casă, rămăind și noi de-a purure datori rugători cătră Maica Domn(u)lui. Cătră aceste aducim iarăș rugătoare ceriri d(umnea)v(oastră) ca unue ce vă găsa(i) epitropi Svi(ntelor) mon(sti)ri a să da un sfârșit și pentru moșiia Macsănenii, ci să megieșăsc cu moșiia acestor m(ă)n(ăsti)r(i) Pinău, pentru cari pomeniri va rămâne dum(nea)v(oastră) ca și giudecăt(oria) de cel țin(ut) prin adresul său din 17 a trecutii luni maiu, cu N. 1572, faci cunoscut acestor m(ă)n(ăsti)r(i) că la 27 a curgătoarii luni să-s(e) triimată vichil, ca împreună cu un bo(i)er arbitru să stăruiască spri săvârșire acei lucrări, apoi bo(i)er(ul) arbitru s-au poftit tot pe dum(nealui) com(i)s(ul) Gheorghii Ianoli, fiind că au mai fost și mai înainti, cari împreună cu vichilul păr(inte) triimes să stăru(i)e spre aducere.~~

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 1-2, concept.

¹ Rupt.

3. 1843 iunie 22

Cu multă smerenii ne închinăm D(umnea)v(oastră) cinst(ite) c(u)c(oane) Gheorghii.

Întâi, cu nevrednicii rugăm pré milostivul Dumn(e)zău și pré Pre(a)curata sa Maică, ca această smerită scrisoare a noastră să găsească pe dum(nea)v(oastră) sănătoș(i), dinpreună cu toată prea cinstitoare famelia dum(nea)v(oastră). Cătră aceste cu tot răspectul îndrăznim a vă faci supărari că așa precum a-ț(i) avut bunătati a fi arbitru din parte(a) acestor m(ă)n(ăsti)r(i) în pricina de giudecată ci au avut m(ănăstirea) cu moșiili Privalu și Piscul, de la țin(utul) Covurluiului, cari au și luoat curs pricina, cerând trebuința acum pentru tragire linii dispărțitoari, fiind că și giudecătoriai acelu țin(ut) prin adres faci chiemari m(ă)n(ăsti)r(ii) a-ș(i) triimiti vichil, ca la 30 a curgătoarii să-s(e) afli acolo dinpreună cu un bo(i)er arbitru. Poftim pe dum(nea)v(oastră) să faceț(i) dragosti a priimi iarăș(i) această însărcinari a fi arbitru din parte(a) m(ă)n(ăsti)r(ii), ca împreună cu sf(in)ți(a) (sa) păr(in)t(tele) Gherasăm, iconomul m(ă)n(ăsti)r(ii) să fiț(i) faț(ă) la tragire(a) liniil(o)r, unde să fii adivărati spre a nu să obijdui casa și să crediț(i) cinstiti c(u)c(oane) că cu această faciri di bini pe lângă altli veț(i) ave(a) și plată de la Maica Domn(u)lui.

Fiind al dum(nea)v(oastră) smerit și osărdnic rugător.

1843 iuni(e) 22

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 3, concept.

4. 1843 iunie 25

Cu ce mai adăncă smerenie și fiiască plecăciuni.

Sărut driapta Prea precuv(ioșiei) voastre.

Sufletiasca bucurie sămțind, deci, după vrednicii rânduire a precuv(ioșiei) voastre de stareț Sfintil(o)r M(ă)n(ăstiri) Niamțu și Săcul. Aceasta mă îndiamnă a grăbi să vă aduc celi mai din curată inimă și sufletiască simțire, plecatele meli heretisiri și sărutări de mână. Și ca unul ce am dorință a mă învrednici a ve le aduce aceste și grabnic spre a-mi agonisi blagoslovenia precuv(ioșiei) voastre, mă voi grăbi și spre închinare la Sfânt(a) M(ă)n(ăstire).

La sărbare(a) praznicului Sfintii M(ă)n(ăstiri), cu prilejul venirii meli acolo spre închinăciuni am căutat a-mi regularisi și un mic interes ce am de a lua în posăsie moșiia Epurenii pe viitorime, și între cuvioșia voastră am aflat atunce bunătate mijlocind cătră fostul stareț. Acum, dar cu dragoste nu mă îndo(i)esc că acel bini ce cu stăruință mijlocesc cătră alții a face, și acum atărnă de la precuv(ioșia) voastră că-l veț(i) aduce întru desăvârșită împlinire.

Vă rog numai să aveț(i) bunătate a nu mă da uitării, atât întru sfintele voastre rugăciuni, cât și întru aceasta. Și fiind că precum mai sus vă arăt, doresc a veni spre închinăciuni precuv(ioșiei) voastre. Aș vre(a) ca cu acestas prilej să să dei și sfârșit posăsuire moșii Ep(ureni)¹ (în)¹ vremile scumpe pentru un căutători de moșii și familist.

Vă rog dar întru tot supus ca să aveți(i) bunătate a-mi poro(n)ci cu răspunzătoare scrisoare a precuv(ioșiei) voastre, înșămânându-mi hotărători pe cât este a să da moșiile, ca să regularisăsc venire(a) me.

Sfârșesc, aducându-vă din nou cele mai plecate și smerite fi(...) închinăciuni și sărutări de mână, atât din parte(a) me, cât și din parte(a) a toatii familii meli.

Al preacuv(ioșiei) voastre în totu plecat și supus fiu sufletesc și sănt,

<ss> I(ancu) Ralet vor(ni)c.

Plecat îndrăznesc a vă propuni că dacă nu vă veți(i) supăra să-mi trimitiți(i) un aşăzământ de aceste ce s-au tipărit acum la M(ă)n(ăstirea) Niamțu.

1843 iunii 25

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 11-11v., original.

¹ Rupt.

5. 1843 iulie 9, Focșani

Cu ce(a) mai adâncă supuniri închinându-mă sărut cinstitili mâni a sfințai voastre.

Nu putem descrii câtă părere de bine au priimit sufletul nostru auzând că au binivoit milostivul Dumn(e)z(eu) de iarăș(i) ați(i) apucat sfântul lăcaș și pentru că noi din început am cunoscut milă și înbrățișări ci ați(i) aratat asupra fiiului nostru Lazăr, nu ne îndoim ca și acum cu aceiași însuș că și noi vom fi rugător(i) către cerescul stăpân pentru îndilungare(a) ani(lor) vieții sfinții voastre.

Milostive stăpâne, ni rugăm aducivă-ți(i) aminte pentru fiul nostru și-l puneți(i) la cale cu carili socotiți(i) sfinția voastră, că cu viniri(a) noastră acolo să ni putem faci toati datoriile, deși acum eram hotărât a vini acolo, dar să crediți(i) că slujbă în carili sănt mă oprești. Nădăjduim că la toamnă să vinim, iar păra atunci cu supuniri vă rugăm ca să vă milostiviți(i) asupra-ne cu vreun răspuns din parte(a) sfinții voastre ca să ni putem liniști.

Noi însă cu mare nerăbdare așteptăm cinstit răspuns ca un(ul) ci sănt al sfinții voastre întru tot supus și umilită slugă.

<ss> Porucin(ic)u Marinică (?) Dimitriu.

(1)843 iulii 9

Focșan(i)

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 22, original.

6. 1843 iulie 10

Cu fiască plecaciune sărut mâna Precuvioșiei tale!

Abia astăzi(i) am putut scăpa de la Eș(i) și cu vie mulțămire grăbăsc a vă înștiința că interesurile Sf(i)n(tei) mănăstiri merge bine. Îmi pare tare rău că nu pot să merg însumi să vă iau blagoslovenia și să vă împărtășăscu cele lucrate, dar la 14 a următoarii sănt sălit a mă duce

la Băscăceni¹ pentru o pricină de hotar. De aceia vă rog să îmi trimiteți îndată pe părinții Naftanail și Gavril camărașul, că le lămuresc toate și să le dau oarecare povățuiri di tribuință, precum și niște hărtii. Binevoit(i) a face știut și părintel(u)i Neofit să vie aice, dacă voește să se întâlnească cu mine. În sfârșit, îndrăznesc a vă face o rugămintă și pentru mine s(ă) îmi triimit(i) pân(ă) la 13 a curgătoarii luni niște poștalioni, cu care să mă pot duce la Băscăceni¹ și o să-i dau acolo pe la întoarcerea me.

Fiind al Precuvioșii tale ca un fiu sufletesc și plecată slugă.

<ss> A. Balș

Hălăucești

În 10 iuli(e) 1843

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 14-14v., original.

¹ Boscoteni.

7. 1843 iulie 12

Cu multă smerenii mă închin dum(i)t(ale) precinst(ite) c(u)c(oane) Alecule.

Cu sufletească bucurii am priimit cinstita scrisoare(a) dum(i)tale și nu puțin m-am bucurat că vă păzăști Maica Domnului cu sănătate ~~multă; dorință avem cu toții ca să vă vedem, dar pentru nenorocire noastră măcar pentru o zi.~~ Iată vin păr(inții) Nathanail și Gavril după înscrisul dumitali. Triimit și caii cu doi oameni ca să vă puteț(i) în slujba.

Vă mai triimit și scrisoare(a) c(u)c(onului) Grigoriță Ghica, pe care veț(i) vedea și dumneavoastră (cu) toate că nu sânt la îndoială că nu vă esti (șt)iută hărtia. Părintele Neofit nu să găsaști aice, dar am trimis la Fălticen(i) că de va fi acasă apoi negreșit pi disară să vie la Dum(neavoastră), (...) ~~viind îi voi spune ca să vii să să întâlnească cu dumneavoastră.~~

Multă dorință avem cu toții ca să vă mai vedem macar pentu o zi.

1843 iuli(e) 12

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 15, concept.

8. 1843 iulie 13

Cu multă smerenii mă închin dumitali c(u)c(oane) Savastiane.

Urmând nevoi Mon(ăstirii) de săcerători și negăsând nicăiri, acum au cumpărat 150 de fălceri de la posesorii Mon(astirii) ce țin munții pe cari și iei i-au luat de la dumne(a)voastră ca pe fălcerii noștri de aice să-i punem să săcire și pe aceia să-i aducem să cosască, apoi din întâmplari neștiind dichiul de de punere aceasta la cali au pus pe cosașai ci i-au avut de au cosăt și aceia acum n-au ce cosă. Cu multă smerenii vă rugăm pe dumne(a)voastră ca să îndatoriț(i) pe oameni ca în locu de 150 fălci de coasă să facă 100 săcire macar, și cu aceasta prea mult veț(i) îndatori pré Mon(astire), pentru care vom rămâne și noi îndatoriț(i).

Al dumn(eavoastră) smerit și cătră Dumnezeu rugătoriu.

1843 iuli(e) 13

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 17-17v., concept.

9. 1843 iulie 28

Cu multă smerenie ne închinăm dumitali, Pre cinstite c(u)c(oane) Alecule.

La pricinile de hotărât ce ari măn(ăști)r(ea) la moșiili ei despre megieși îi trebuiești arbitru cerșut spre apărare(a) dreptăților și di multi ori tocmai la chemările ce să fac măn(ăști)r(ii) din parte(a) tribunalurilor nu-ș(i) poate în așa scurt termen închipui arbitru. Socotind a avea un așa arbitru în toată vreme(a) s-au alcătuit pi dumn(ealui) sard(arul) Dimitrachi Poliz pe un anu ~~eu-liafa~~ câți zăci galbini pi lună. Despre cari cu multă smerenii încunoștințăm și pe dum(nea)v(oastră), dacă veț(i) socoti această urmare de bună, binivoiți a ni împărtăși cu cinstit răspuns spre a săvârși și înscrisul cuvenit în aceasta.

Fiind al dum(nea)v(oastră) smerit și cătră D(u)mnez(eu) osărdnic rugător.

1843 iuli(e) 28

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 25-25v., concept.

10. 1843 iulie 28

1843 iuli(e) 28

Cu multă smerenie mă închin dum(nea)v(oastră) pre cinstite cuconu Grigoriță Ghica.

Întâi, cu umilință rog pre milostivul D(u)mnezeu și pre Prea Curata sa Maică ca această a noastră smerită scrisoare să vă întâmpini întru amândoaă fericirile precum poftiț(i) și doriți. Pi lângă aceste(a) vă supunim cunoștinții că de cătră isprăvniciia țanutală s-au pecetluit fântâna cu slatină ce o are Mon(asti)r(ea) pe moșiia sa Vânătorii. Apoi așa precum greutate(a) aceștii casi nu să poati ține numai cu sarea ci în somă însămnată să aduci pi tot anul, cu multă smerenie ne rugăm dumilorv(oastre) ca să vă milostiviți a slobozi poruncă cătră isprăvnicii a nu ne opri să luăm slatină pentru trebuința casei, pentru care facere de bine milotivul Dum(nezeu) nu vă va treci cu vedere(a),

Al dum(nea)v(oastră) smerit și osărdnic rugători cătră D(u)mnezău .

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 24-24v., concept.

11. 1843 iuli(e) 29

La vlădica di Roman.

Prea sfințate și milostivi stăpâne.

Am priimit stăpăniască scrisoarea Preaosfințailor Voastră și din suflet ne-am bucurat de îngrijire ce avem asupra casăi aceștiia, pentru pace(a) și liniște(a) iei; Slavă milostivului

Dumnezeu că cu rugăciunile Preaosfințitelor voastră avem pace și liniște adâncă, ce numai atâta supărări avem, că n-avem cu ce întâmpina nevoile casăi pentru dranița și dulapii ce vă urmează nevoia, după măsura ce să ceri n-avem butuci scoș(i), ce câți butuci avem mai mari decât un stânjăn și jumătăți, cari păra la doi, după măsura bolniței s-au scos, că iarna îi scoatem și să tai vara, că vara nu să pot scoate că-i tare rău locu(l), ci numai pe omăt abi(a) să scot. Iar la iarnă cu toată bucurii să vor scoate butucii după măsura ce să ceri și în primăvară să vor tăie ca să să poată face lucru bun.

Iar pentru draniță vă rugăm să ne dați(i) răgaz iarăș(i) pe la iarnă, că acum sânt oamenii în lucru și nu se găsesc, când atunce cu toată bucuria se va pune să să facă. Păr(intele) au venit marți(i) de la Ieș(i) și s-au hotărât că la sf(âr)șatul lui avgust să meargă amândou(ă) părțile la fața locului și să să sfârșască învoiala. Iată și răspunsul ce-l trimeti păr(intele) arhimandritu către Preaosfințea voastră să trimeti.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 26-26v., concept.

12. 1843 iulie 31

Cu smeriti metanii închinându-mă sărut cinst(ită) dreapta sfinților voastre cinst(ite) părinte, arhim(andrite) și stariți.

Smerită și plecată scrisoare(a) me rog bunătate(a) și dragoste(a) sfinților voastri ce părintască, să binevoiți di a da voi și blagoslovenie părintelui Naftanail di a veni până aice la noi la Agafton, să fie și blagoslovenia sfinților voastre pentru o tundiri ce avem a faci, că dăunăzi au vinit sfinția sa și noi n-am fost g(...) di cari vă rugăm să nu fie cu supărări, și pentru un diiacon să binivoiți di a trimeti dinpreună cu părintili, iară nefiind părintili Naftanail, fiind trimes la vreo ascultari, vă rog ca pre când va veni să avem cinst(it) răspuns.

Și cu acești sânt a sfinților vo(a)st(re) smerită fiică.

Xenia monah(ie) Stroe(a)sca.

(1)843 iuli(e) 31 (zi)li.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 28, original.

13. 1843 august 2, Iași

Cu fiască plecăciune închinându-mă sărut driapta blagoslovitoare Sfinției voastre!

Deși sarcina păstoriei acestui Sfânt sobor este mare și împovărată cu niște greutăți foarte obositoare, mai vârtos la a cumpăni și a iconomisi cea întâi firili a atâtor suflete de feliuri de adunături și neliniște(a) ce-au au fost deprinsă de la o vreme încoace a face tot feliul de priginiri și tulburări. Dar eu din suflet m-am bucurat pentru a Sfinției tale de al doile(a) însărcinare a ocârmuirii aceștii Sfinte lavre ce avem și noi în pământul acesta și către care încă tot să mai păzăște o oareșcare evlavie, mai ales fiind lăsată și așăzământurile fericitului întru pomenire părintelui starețu, lui Paisie / care cu totul să strămutasă /, de a căruia părintiască

blagoslovenie m-am învrednicit în copilărie mea pe la anul 1794 cu Înalt Preaosfințitul mitropolit Veniamin, când să afla episcop la Huși.

Milostivul D(u)mnezău să te învrednicească a le fi următoriu într-o toată și să te înputerniciască a ocărui acest Sfânt sobor fără nici un fel de bântuire după a sa plăcere, iar eu încredințându-mă sfintelor voastre rugăciuni și blagoslovenii, mă însămnesc cu cea mai adevărată cinstire.

Al Sfinților voastre prea plecat fiu d(u)hovnicesc și slugă.

<ss> (...) Matheu spat(a)r.

1843 av(gu)st 2.

Eși.

Fiiul, fiicile și ginerii, cu fiiască plecaciune sărută driapta Sfinților voastre.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 41, original.

14. 1843 august 2, Iași

Părinte arhimandrite Neonile!

M-am înștiințat că câteva contracturi a moșielor aceștii Sfinte Monastiri ce ș-ar ave(a) începerea posesoriei de la viitorul Sfântul Gheorghie, au fi voind a le desființa, între care ar fi una și moșie Epurenii de la țin(u)t(ul) Eșii, pentru care ti-am fost rugat și în celalalt rând a stăriției Sfințiel(o)r voastre, și după înpregiurările ce au urmat atunci, care îmi sânt știute, nu s-au putut. Acum fiind că după a lui D(u)mnezău economie, iarăși ești Sfinție ta, de este adevărată auzirea mea și de să poate strica contractul ce-ș(i) are începerea de la Sfântul Gheorghie viitoriu, vă rog mă înștiințați de să poate da și cu ce preț și condiții, fiind că ginerele care l-am câștigat acum cu fiică-mea Frăsinița, dum(nea)lui maiorul Andrei Stamatini, are trebuință aproape de Eși de o moșie pentru casă, neputând mai pe departe a lua din pricină că aflându-să în slujbă, nu o poate căuta, sau și alte moșii ce are monastirea cu apropiere de Eși. Și dacă vei binevoi, după înștiințarea ce cu lămurire voi avea, va merge și va vedea starea și producturile ce are, și dându-i mâna după prețul ce să va însămna, să va face și contract.

De aceasta adaog rugămintă și sânt al Sfinților voastre d(u)hovnicesc fiu și prea plecat(ă) slugă.

<ss> (...) Matheu spat(a)r.

1843 av(gu)st 2

Eși

Monastirea mai are o moșie în țin(u)t(ul) Eși, mi să pare Scoposăni la Prut, și alta care au ținut-o sau o ține și acum spat(a)r(ul) Enuți, care vinea de țin(u)t(ul) Cârlișturii.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 41bis, original.

15. 1843 august 3

Cu do(ho)vnicească dragoste mă închin Sv(inției) V(oastre) cinstită maică Xenia!

Primind scrisoare(a) Sv(inției) V(oastre) din 31 a trecutei luni iuli(e), am înțales cele cuprinsă de a să triimite pe păr(intele) doh(o)v(ni)c Nathanail dinpreună și un diiacon pentru o tundire ce avem a faci acolo, dar fiind că Sv(inția) sa doh(o)v(ni)c(ul) Nathanail nu să găsești aici la mănăstire, ce triimis în alte nevoi a casei, însă viind și dacă pără atunce nu va fi întârziere voi înștiința iarăș(i) și se va triimite negreșit.

1843 av(gu)st 3

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 29, concept.

16. 1843 august 4

1843 avg(u)st 4

Cu smerenii mă închin dumitali c(u)c(oane) ~~lancele~~ Ioniță

Poate (!)

Neîntâmplându-mă eu acasă când a-ț(i) înștiințat dum(nea)voastră de venire(a) înălțamii sali acolo, luându-l casnicii miei l-au pus pe fereastră. Tocmai acum am dat piste dânsul, cari rog să nu vă supăraț(i), că cred că-ț(i) fi socotit că n-am vroit să vă răspund, ba încă vă foarti mulțănesc de dragoste(a) dumiilorvoastre. Totodată vă mai poftesc ca pe când va hotărât înălțime(a) sa să vii pe aice, cu o zi înaintea să ne daț(i) de știre și prea mult mă vei îndatori. Iată triimet puțin (...) ¹ raci ci faci de pe părăile de pe aice pentru înălțime(a) sa, arătându-i din parte(a) me plecatele mele metanii la picioarele înălțamii sale împreună cu tot soborul.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 36, concept.

¹ Nu se poate citi din cauza legăturii dosarului.

17. 1843 august 6, Cristești

Crăstești, 1843 av(gus)t 6

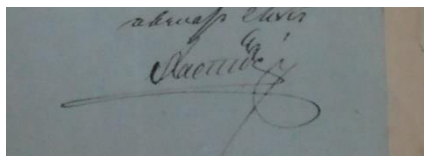
Cu fiiască evlavii sărut mâna Precuvioșii voastre!

Domn(ul) general consul prusănesc având dorință a faci preunblare pe la monastiri, înălțime(a) sa vă pohești să-i înlesniți mijloacile, atât întru unblare(a) di la monastire(a) Săcul și schiturile de prin pregiur / dacă va vroi a mergi / arătându-i-să și toate acele ce sânt mai

însămnat de văzut pe la monastiri, precum bibliotica, chimeteriu, tipografie și altile, cât și întru mergirela monastire(a) Agapia și Varatecu, scriind Precuvioșia voastră maicel(o)r a-l priimi și a-l odihni potrivit meritel(o)r persoanei sale, spre a rămâne mulțămît, și veți îndatori pre(a) mult pe înălțime(a).

Iar eu cu toată cinstire(a) rămân al Precuvioșii voastre sufletesc fiiu și plecată slugă.

<ss> (?)

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 37, original.

18. 1843 august 24, Cristești

Crăstești. 1843 av(gus)tu 24

Cu fiiască supunerî sărut mâna precuvioșii vo(a)stre.

Deși s-au scris precuvioșii voastre ca pe gioi să-s(e) triimată cai la Timișăști întru mergere(a) înălțimii sale, dar așa precum urmează trebuința de a să afla mai în curând, să faci cunoscut precuvioșii voastre ca să triimetiți cai pe m(i)ercuri sara negreșit a să afla la sat(ul) Timișăștii, carii să poată porni de aici, poruncind ca gioi dimineață să s(e) afli pân(ă) în zio(ă) cai(i) aici la Cristești cu surugii și hamuturili trebuitoare negreșit.

(...).

A precuvioșii vo(a)stre pl(eca)tă slu(gă).

<ss>

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 44, original.

19. <ante 1843 august 31>

Andrei Leu

Cu multă smerenii mă închin dumitali c(u)c(oane) Alecule.

Cu multă smerenii am priimit cinst(ită) scrisoarea dumitali. Din suflet m-am bucurat că vă păzăști milostivul Dumnezeu sănătoș(i). S-au priimit grâul triimes, pentru carile foarte mulțămim, și s-au și rânduit la prescură. (...)¹ să fii numai pentru prescură că esti tari frumos. S-au priimit și un ulcioru cu șliboviță pentru care asămine vă mulțămim tare frumos. Să trimet opt cai cu hamurile și surugii lor. Pe păr(intele) Nectari(e) pe marț(i) negreșit îl vom porni cu toate hârtiile. C(u)c(oanei) Smărăndița, c(u)c(onului) Ștefănaș și cuconășălor le doresc de la

milostivul Dumnezeu și de la Prea Curata Fecioara cu blagosloveniia sf(inții)lor sale să fii cu dumnealor și cu dumne(a)voastră cu toț(i).

Al dumitali și cătră Dumnezeu osârdnic rugătoru.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 49, concept.

¹ Deteriorat.

20. 1843 august 31, Cristești

Crăstești. 1843 av(gu)st 31

Cu fiiască evlavie sărut mâna precuvioșii voastre părinte ar(hi)m(and)r(ite).

Măriia sa vodă vă poștești să puneți îndată să-i vânez(e) două căprioare, dar așa ca pe mâine să le triimetiți negreșit, trimețând totodată și un cazan curat și spoit ca de 15 vedri pentru ca să le fiarbă, fiind rânduit de doftor a faci o doftorii pentru mărie sa. Numai vă poștești ca să nu-i faceți sminteală, ce negreșit mâine să să triimată atât căprioarele, cât și cazanu(l).

Totodată vă poștești să-i triimeteți și vr(e)o 20 cașcavali de aceia ce ați triimis generalul(u)i consul la Timișăști, pentru că i-au plăcut foarte mult.

A Sf. plecat slugă.

<ss> Hastulari (?)

Vă poștești măriia sa vodă să triimeteț(i) vr(e)o cinci ocă de vin roș de acil bun, un paner di tarhon și vr(e)o patru ocă slănină bună.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 50, original.

21. 1843 august 31, Soroca

Cu adâncă evlavie sărut mâna Sfinții tale.

Înștiințându-mă că pronie spre folosul și mântuire(a) soborului S(fintei) Mănăstiri Neamțu și Săcul, v-au încredințat cârmuire(a) și v-au făcut păstoriu acestui sobor după așăzământul alcătuit de fericitul Paisie, sufletești m-am bucurat și am dat laudă Mântuitorului Hristos că n-au lăsat oae ce(a) rătăcită să să prăpădiască și națea simpatrioțelor moldoveni ni-au întărit nădejile a ne folosi de rugile acestui sfânt sobor ce agiung la prestolul celui preînalt spre căștigare(a) celor bune și mântuire(a) sufletească și sporire(a) pravoslavei.

Acestea aducânduvi-le înainte (cu)¹ curată inimă și dorință primăsc osăbită mulțămire a vă heretisi de suire în scaunul stăreției, rugând pre a tot Dumnezeu ca să vă dăruiască viață îndelungată și să vă întăriască întru toati drept și cu înțălepciune a povățui numărul ostașilor lui Dumnezeu ce vă este încredințat, și pe mine și familie mea, deși înstreinat cu supunire(a), dar moldovan, să nu fiu dat uitării de la sfântile rugi și blagosloveniile precuvioșiei voastre, cu

vestire și de stare(a) sănătății precuvioșiilor voastre, și ca să ni poronciț(i) de va ceri trebuința la ceva în partia aceasta.

Căci fiind pre mult mulțămît de cunoștința sfințăilor voastre ce am câștigat-o vă voi sluji cu toată osărdie, fiind cu toată evlavie al precuvioșiei voastre duhovnicesc fiu și plecată milă.

<ss> Ioan Strezescu.

31 avgust 1843

Soroca

Când veți voi a-mi scrie prin pocita rusască din Eși să adresarisăț(i) scrisorile la Soroca.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 72-73, original.

¹ Rupt.

22. <1843 septembrie>

Cu multă smerenie ne închinăm dum(nea)v(oastră) pre cinstiti c(u)c(oane) Alecule.

Viind aice Iosop Buruh, mi-au spus că dum(nea)v(oastră) aveți (...) ¹ păpușoi de vânzare, cari fiind că mon(asti)r(ea) are trebuință di 500 merță, cu smerenie vă poftim ca să ni dați suma mai (sus) ¹ însămnată cu preț câti (...) ² lei merța. Banii să vor răspundi toți deplin la Sf(ântul) Gheorghi viitori, anul 1844, pentru care așteptăm cinstit răspunsul dum(i)t(al)e.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 52, concept.

¹ Rupt, deteriorat.

² Șters.

23. 1843 septembrie 7, Cristești

Crăsteștii. 1843 săp(tem)vr(ie) 7

Cu plecăciune sărut mâna sfi(nției) v(oast)ri.

Fiind că înălțame sa gioi dimineață la 7 a următoarii luni p(...) ¹ di la Crăstești la Flămânzi, vă poștești să-l înlesniț(i) cu 40 cai pentru mergire di la Crăstești păn(ă) la Pașcani, de unde apoi are a lua cai de poștă. Grăbăscu a face cunoscut precuvioșii voastre ca mâine m(i)ercuri sara să-s(e) afle No cail(o)r însămnăți, împreună cu surugii și hamuturili trebuitoare, fără a să da ce(a) mai mică smintială, nefiind nici o închipuire alta de aiure.

Plecat fiu sufletesc și slugă supus.

<ss> Sturdza log(o)f(ăt).

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 56, original.

¹ Deteriorat; ilizibil.

24. 1843 septembrie 10

Cu arhieriască blagoslovenie și cu părintiască dragoste înbrătoșăz pe priacuvioșie ta.

Mai întâi dorind a ști de petrecere preacuvioșiei tale și de sănătate, nu lipsăsc prin această scrisoare a mia a cerceta că aflându-să pre deplin să proslăvesc numele lui D(um)n(e)zeu dintru a căruia milă cu rugăciunile preacuvioșii tale și a soborul(u)i mă aflu ceva mai bine, însă tot pătimind de patima care îț(i) iaste cunoscută preacuvioșiei tale. Triimet preacuvioșiei tale această scrisoare ce mi-au venit de piste Prut de la dum(nea)l(u)i d(omnul) Ioan Străjăscu și răspuns de va cere trebuința ai face, vei triimite iarăș(i) la mine ca să să le triimet!

Poftesc pe preacuvioșie ta că să-mi triimiț(i) spirt de melisă că o am doftorie la patima mea și mă vei îndatori!

Îmi pare rău că în stărițiile preacuvioșiei tale cele mai dinainte dragoste(a) ce dintre noi era mai fierbinte, iar acum o văz tare răce, și nu știu ce-i pricina, căci aceasta având din partea priacuvioșiei tale cătră mine, iar din parte(a) mea cătră priacuvioșie ta tot aceasta iaste și pururea voi fi.

Iar eu sunt al preacuvioșiei tale duh(o)vnicesc părinte și frate!

<ss> Filaret Apamias.

1843 sept(em)vr(ie) 10.

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843, f. 67, original.

(Va urma)

Bibliografie selectivă

Documente inedite

Arhivele Naționale Iași, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dosar 145/1843.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Neamțul, LXXIII/4, 7.

Documente editate

Analele parlamentare ale României, Tomul I, Partea II *Obșteasca extraordinară adunare de revizuirea Reglementului organic*, București, Imprimeria Statului, 1893.

Clit, Costin, *Acarate și moșii ale mănăstirii Neamțului și Secului. Documente inedite (1850-1858)*, în „Analele Liceului „Vasile Conta” Târgu Neamț”, Istorie, II, nr. 1, 2020.

Clit Costin, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț*, Iași, Editura PIM, 2020.

Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. *Moldova*, I (1501-1550), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1953.

Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, IV, volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2019.

Lucrări, studii și articole

ApetreI, Partenie Arhidiacon, *Arhimandritul Neonil*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Anul LII, nr. 7-8, iulie august 1976.

Clit, Costin, *Unele precizări privitoare la egumenii mănăstirii Secu între 1836 și 1854*, în „Buletinul informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2019, V.

Gavriș, Simion-Alexandru, *Viața și opiniile prințului Grigorie Mihail Sturdza (1821-1901)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015.

GhengheA, Mircea-Cristian, *Istorie și memorie. Posteritatea domnitorului Mihail Sturdza în monumente și simboluri publice*, în „Anuarul Muzeului Literaturii Române”, Iași, Anul VII, 2014, Editura Muzeelor Literare, 2015

Ivan, Ioan, Diacon, Porcescu, Scarlat, Preot, *Mănăstirea Neamț*, Cu un Cuvânt înainte de Înalt Prea Sfințitul Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iași, 1981.

Luca, Gavril, *Târgu Neamț. Monografie*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2008.

Petcu Marcu-Marian, Ieromonah, *Mănăstiri și schituri ortodoxe din Moldova, astăzi dispărute*, Carte tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2010.

Porcescu, Scarlat, Pr., *Mănăstirea Vorona*, Iași, Editura Mitropoliei și Sucevei, 1989.

Rădulescu, Mihai Sorin, *Posteritatea lui Mihail Vodă Sturdza*, în „Arhiva genealogică”, II (VII), 1995, nr. 3-4.

Stoicescu Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974.

Sturdza, Alexandre A. C., *Règne de Michel Sturdza, prince régnant de Moldavie 1834-1849*, Paris, 1907.

Vornicescu, Nestor, Ierom, *Instituții pentru îngrijirea sănătății patronate de mănăstirea Neamț*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Anul XXXVIII, nr. 5-6, mai-iunie 1962.